

A festő dolga

BIRKÁS ÁKOS MŰVÉSZETÉRŐL

Régen a festő dolga könnyebb volt: azt kellett megfestenie, amit rendeltek tőle. Leült eléje egy ember, vagy ő elképzelt egy jelenetet a *Bibliából* vagy a mitológiából, és megfestette. Ez se könnyű dolog, és nagy tudás kellett hozzá, és lehetett jól csinálni meg rosszul, de a téma mégiscsak adva volt – valahogy úgy, mint a műfordításnál. Ott is adva van a tárgy (vagyis az eredeti), és arról kell valahogyan hű képet adni (majdnem azt mondtam: festeni). No de ma mit fessen a festő? Amióta autonóm művészé lettek a festők, nekik kell kitalálniuk, mit fessenek: figuratívát? nonfiguratívát? újdonságot? És főleg, hogy miért azt, amit?

Birkás Ákost gyerekkora óta ismerem. Elővett egy papírt és elkezdett rajzolni, én meg figyeltem. Mindig szokatlanul kezdte: ha tehenet rajzolt, akkor a bal hátsó lábánál, ha vonatot, akkor a fékpofáknál, ha embert, akkor a fülénél. Én azonnal tudni akartam, mi az? Gyerekfejjel csak az érdekelt: mi van a képen, mit rajzol a festő, azt nem jutott eszembe kérdezni, hogy miért éppen azt jeleníti meg.

Voltak évek, hogy Birkás semmit sem jelenített meg: csak köröket, tojásokat festett, amikbe mindent bele lehetett látni. Fejeknek nevezte őket. A semmivel a mindent tette elénk, és mi szabadon fantáziálhattunk. Most a fordítottját teszi: mindent ábrázol, és egy kitöltendő tesztet tesz elénk. Az ürességet, a sivárságot, a kicsiséget. Szándékosan nincs mélysége ezeknek a képeknek. Pazar tudással úgy vannak megfestve, hogy ne is legyen; minden egysíkú, és a színek is úgy vannak kiválasztva, olyan erősek, úgy tűz rájuk a nap, hogy nem is napfény ez, hanem vattalási reflektor, bele a szemembe.

Kényelmetlen az egész. Nem tudom, mi nyugtalanít jobban: az, amikor régebben semmit sem ábrázolt, vagy most az, amikor mindent. Hiszen Birkás újabb munkái készségesen megmondják, mi van a képen: idős értelmiségi kinéz a reluxa lemezei közt; gitározó fiú a barátaival; vannak keserű arab férfiak; van szemüveges zsidógyerek rádióstúdióban; van tragikomikus észak-koreai delegáció. Sőt, a kép-aláírások fontos részévé váltak a műveknek: hol szellemesen, hol talányosan utalnak a képre, terelik (vagy elterelik) a figyelmünket. Az egymáshoz gyengéden közeledő férfiakat például nézhetném meleg pároknak, ámde a *Szent Ez-meg-Az* kép-aláírás meggondolkodtat. Persze, a szentek közt is lehettek melegek, de az ábrázolási hagyomány (vagy a tényleges viselkedésük is?) nélkülözött bárminő erotikát: úgy tudjuk, csak szeretet volt bennük és nem szerelem. Vajon ezt sugallják a képek?

Aztán ott van a *Fehér négyzet* című kép, amin nincs fehér négyzet (én legalább is nem látom!); van fehér asztal, de nem négyzet, Malevicsre gondolok, csakhogy ez teljesen figuratív kép, egy ember alszik egy elegáns garnitúrán, oda nem illően. És sokszor látunk kemény vonású, napszitta keleties embereket, akik láttán az érzéseim ingadoznak a szájalom és a veszélyérzet között.

edző a konditeremben, akit először a pokolba kívánunk, mert gyötrelmes programot ad, aztán elkezdjük élvezni a testünk használatát. Így kezdjük élvezni az eszünk használatát Birkás képei előtt. Kik ezek, hol vagyunk, és mikor? Helyesli vajon a művész a demokrácia vesztét kívánó arabok indulatát, vagy aggódva figyelmeztet a demokráciát fenyegető veszélyre? Vajon azt mondja, hogy a mai srácok közt is vannak kivételesen jellemes, odaadó emberek, régebbi nevükön szentek – vagy épp a hiányukat fájlalja?

Van néhány kedvencem. Nagyon szeretem az *Enteriőr* című munkát, ahol egy ember kushad az asztal alatt – hát igen, enteriőr, azaz belső tér. Aztán a Boldog Egilt ábrázoló képet, ahol a baloldali alak nyilvánvalóan maga a művész, közel is vannak egymáshoz meg nem is, a szakállas mintha mindjárt meg akarná csókolni, csak hogy a régi szentábrázolások mind olyanok, mintha csókközeli állapotban lennének. Nézzék meg a *Szent Szpiridon és egy angyalt*, milyen érzelmes. (A szokatlan nevű szentekről kérdezzék majd magát a művészt, hogy honnan szedte őket.)

Mind közül a legjobban a *Szent Jeromos és egy faszent* című festmény gondolkodtatott el – ezt már láttam Pesten egy sörözőben kifüggesztve. A térdeplő szoborcskában magát a festőt véltem felfedezni, és elgondolkodtam: vajon Jeromos én vagyok-e? Persze, fizikailag nem hasonlít rám, de én is fordító vagyok (hiszen Jeromos fordította például a *Bibliát* latinra, és egyébként is igazi filozófus volt). Vajon allegorikus-e a kép: hódol-e a művészet a tudomány előtt, Birkás Ákos énelőttem? Ám sajnós nem én vagyok az, én csak szerettem volna sovány lenni és aszkétikus. Ehelyett hízásra hajlamos vagyok és életvidám, és többet vagyok kocsmában, mint könyvtárban. De nagyon elgondolkodtam, hogy ennek nem így kéne lennie.

Hát gondolkodjanak önök is. Ez az ember tud festeni meg rajzolni, de amellett még akar is valamit.

NÁDASDY ÁDÁM

